

MACIEJ MÜNNICH

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI
„ŻYCIE RELIGIJNE STAROŻYTNEGO
IZRAELA / PALESTYNY”,
LUBLIN, 27-29 WRZEŚNIA 2011

W dniach 27-29 września w Lublinie odbyła się konferencja pt. „Życie religijne starożytnego Izraela / Palestyny”. Spotkanie to było już szóstym z rzędu sympozjum organizowanym wspólnie przez Katedrę Historii Starożytnej KUL, Katedrę Judaistyki UJ, Katedrę Studiów Azjatyckich UAM oraz Zakład Historii Starożytnej UW. Poprzednie spotkania miały miejsce w Kazimierzu nad Wisłą, Nieborowie, Poznaniu, Krakowie i Toruniu¹. Tym razem głównym organizatorem był dr Maciej Münnich z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Obrady Sympozjum miały miejsce w gościnnych i urokliwych progach XVII-wiecznego Domu na Podwalu położonego u stóp lubelskiego zamku.

Sympozjum zostało podzielone na kilka tematycznych sesji. Pierwsza z nich dotyczyła obcych bóstw i rytuałów. Jako pierwszy zabrał głos prof. Edward Lipiński (KULeuven), wygłaszając referat „Afrodyta w Akko-Ptolemais”, dotyczący kultu greckiej bogini w Palestynie. Kolejny wykład wygłosił dr Jakub Sławik (ChAT), który starał się odpowiedzieć „Czy w starożytnym Izraelu istniała prostytucja sakralna?”. Ze względu na sugestię negatywnej odpowiedzi ze strony referenta, wystąpienie to wywołało ożywioną dyskusję. Po przerwie rozpoczęła się druga sesja poświęcona związkom onomastyki i religii. Pierwszym referentem był ks. prof. Antoni Tronina (KUL), który na podstawie źródeł z Tell el-Amarna oraz późniejszych tradycji zajordańskich usiłował odpowiedzieć na pytanie „Czy Hiob istniał realnie?”. Po tym referacie także rozwinęła się dyskusja dotycząca związków źródeł egipskich z Księgą Hioba. Kolejny wykład pod tytułem „Reszef potomek

¹ Sprawozdanie z ostatniego sympozjum toruńskiego zob.: *SBO* 2 (2010), 181-183.

Efraima (1 Krn 7,25) a kult Reszeza w Izraelu” zaprezentował dr Maciej Münnich (KUL). Autor wskazywał, że nie można traktować tego imienia jako personifikacji miasta Arsuf, którego nazwa, zdaniem wielu, wywodzi się od imienia boga Reszeza. Ostatnia sesja tego dnia dotyczyła związków archeologii i religii. Jako pierwsza wystąpiła prof. Ilona Skupińska-Løvset (UŁ), mówiąc o „Kultach na et-Tell”. Kolejny referat zatytułowany „Menora na Łuku Tytusa a pochodzenie i symbolika dekorujących ją motywów” wygłosił dr Paweł Szkołut (UŁ). Ostatnim tego dnia był wykład prof. Jolanty Młynarczyk (UW) „Kulty pogańskie w Hippos, mieście Dekapolis”. Każdy z wykładów dotyczących zagadnień archeologicznych był ilustrowany slajdami. Było to szczególnie cenne w przypadku trzeciego referatu, opartego głównie na własnych badaniach terenowych, stąd część slajdów stanowiły niepublikowane dotychczas zdjęcia stanowiska archeologicznego. Po zakończeniu sesji uczestnicy udali się na kolację, po której nadszedł czas na wieczorny spacer malowniczymi uliczkami lubelskiego Starego Miasta.

Drugi dzień sympozjum rozpoczął się od sesji poświęconej przemianom w religii. Niestety, ze względów zdrowotnych nie dotarła do nas dr hab. Kalina Wojciechowska (ChAT), która miała wygłosić referat „Bóg Ojciec bez bogini matki. Koncepcja rodzicielstwa Boga Jahwe na tle religii państw ościennych”. Zamiast tego krótkie wystąpienie poświęcone bardziej współczesnym problemom zatytułowane „Nabi Musa. Spór nad grobem Mojżesza” zaprezentował prof. Piotr Briks (USz). Po nim wrócono do planowanych referatów, z których pierwszy wygłosił dr Łukasz Niesiołowski-Spanò (UW), pt. „Przemiany religijności i religii Judy w VII wieku p.n.e.”, sugerując, że święto Paschy od VII wieku spełniało rolę zamiennika święta, w ramach którego składane były krwawe ofiary z dzieci. Drugi wykład wygłosił ks. dr Piotr Waszak (Gniezno) pt. „Bóg Starego Testamentu drzewem?! Oz 14,9 jako świadectwo przejścia od kultury kultu drzew i kamieni do odrzucenia bożków w Izraelu / Palestynie”, w którym wiązał fragment Oz 14,9 z dawnymi kananejskimi kultami drzew. Po tych wystąpieniach nastąpiła krótka przerwa, po której kontynuowana była sesja dotycząca przemian w religii. Głos w niej najpierw zabrał ks. dr Mariusz Szmajdziński (WSD Łowicz), wygłaszając referat „Bachanalia u Nahuma”, w którym szukał nawiązań do greckich kultów w biblijnej księdze. Kolejnym prelegentem był ks. dr Dariusz Dogondke (UAM) z wykładem „Prorocki głos sprzeciwu wobec reformy religijnej nakazującej oddalenie żon-cudzoziemek (Mi 2,10-16)”. Sesję zakończył mgr Michał Marciak (UJ, Universiteit Leiden), mówiąc o „Judaizacji domu królewskiego z Adiabene według Józefa Flawiusza”. Po dyskusji i zakończeniu sesji przyszedł czas na przerwę obiadową. Kolejna sesja dotyczyła zagadnień skoncentrowanych wokół tematu „Kapłan – świątynia – wyrocznia”. Pierwszym z wykładowców był dr Andrzej Mrozek (UJ), wywołując swym wystąpieniem „Kapłan izraelski, inte-

lektualista czy rzemieślnik?” żywą dyskusję, co zresztą jest już niemal tradycją kolejnych sympozjów. Nieco mniej żywo komentowane były kolejne referaty, tj. dra Marcina Majewskiego (UPJPII) „Wyrocznia jako słowo Boże w starożytnym Izraelu” oraz dra Marka Baraniaka (UW): „Przybytek i Świątynia w interpretacji targumicznej – na przykładzie TgPnp”. Po tym wykładzie nastąpiła krótka przerwa. Podczas ostatniej już tego dnia sesji swe referaty prezentowali najmłodszy uczestnicy sympozjum – świeżo upieczeni magistrowie. Wyrażenie to w sposób szczególny dotyczyło ostatniego z prelegentów, który stopień magistra uzyskał w przeddzień sympozjum. Kolejno występowali: mgr Sławomir Poloczek (UW) „Motyw walki kosmogonicznej (Chaoskampf) w Starym Testamencie – mit kananejski w Biblii Hebrajskiej?”; mgr Sebastian Długoborski (KUL) „Wpływ imperialnej Asyrii na sferę religijną Judy” oraz mgr Bartłomiej Proc (KUL) „Angelologia perska a angelologia biblijna”. Wszystkie referaty przyjęto z uznaniem i aprobatą. Ostatnim punktem tego pracowitego dnia była uroczysta kolacja, która – będąc doskonałą okazją do swobodnych rozmów – trwała do późnego wieczora.

Trzeci dzień sympozjum rozpoczął się od sesji poświęconej sacrum i społeczeństwu. Pierwszym referentem był ks. prof. Mirosław Stanisław Wróbel (KUL) z wykładem „Znaczenie i obchody Święta Namiotów w starożytnym Izraelu”. Natomiast drugi referat „Sakralna społeczność Izraela według Księgi Liczb” zaprezentowała s. dr Elżbieta Natanaela Zwijacz (UPJPII). Po tym wykładzie nastąpiła ożywiona dyskusja poświęcona zagadnieniom metodologicznym. Ostatnia sesja dotyczyła religii Izraela w okresie pobiblijnym. Pierwszy referat zatytułowany „Esseńczycy a karaimi: problem genezy karaimizmu w wypowiedziach Karaimów polskich” wygłosił prof. Piotr Muchowski (UAM), który przedstawiał nawiązania członków XIX i XX-wiecznej wspólnoty karaimskiej do starożytnych wspólnot esseńskich. Drugi z referentów, dr hab. Roman Marcinkowski (UW) omówił „Życie religijne Izraela w świetle Miszny”. Wreszcie trzeci wykład „Religia starożytnego Izraela w ujęciu Tadeusza Zielińskiego” przedstawił – z wielką swadą – dr Andrzej Gillmeister (UZ).

Na zakończenie sympozjum ustalono miejsce i czas kolejnego spotkania. Odbędzie się ono w Warszawie, w dniach 24-26 września 2012 r. Tematem wiódącym będzie przeciwstawienie „Kobiece – męskie”. Referenci zostali zaproszeni do nadsyłania swych wykładów w formie artykułów do *SBO*. Obrady zamknął, dziękując uczestnikom za udział, dr Maciej Münnich.